

Colecția:

COLECȚIA DE STRADĂ

Coordonator:

VIRGIL PAȘCA

© Oxford University Press, 2013, *Austerity: The History Of A Dangerous Idea*, First Edition was originally published in English in 2013. This translation is published by arrangement with Oxford University Press. SC TACT SRL is responsible for this translation from the original work and Oxford University Press shall have no liability for any errors, omissions or inaccuracies or ambiguities in such translation or for any losses caused by reliance thereon.

© TACT, 2015, pentru versiunea în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BLYTH, MARK

Austeritatea: istoria unei idei periculoase - Mark Blyth;
trad.: Silvia Dumitrache; cuv.-înainte: Cornel Ban, Cluj-Napoca: Tact, 2015

ISBN: 978-606-8437-61-3

I. Dumitrache, Silvia (trad.)
II. Ban, Cornel (cuv.-înainte)

338

MARK BLYTH

Austeritatea

Istoria unei idei periculoase

Traducere:

Silvia Dumitrache

Cuvânt-înainte:

Cornel Ban

Cuprins

Cuvânt-înainte.	
Un golan în paradisul creditorilor	5

AUSTERITATEA

ISTORIA UNEI IDEI PERICULOASE

Prefață. Austeritatea, o istorie personală	15
1. <i>Un abecedar despre austeritate, îndatorare și reprezentării moralizatoare</i>	21
Partea întâi. De ce trebuie să fim cu toții austeri	47
2. <i>America: prea mare pentru a se prăbuși?</i>	49
3. <i>Europa: prea mare pentru fi abandonată?</i>	91
Partea a doua. Dubla istorie a austerității	153
Introducere la capitolele 4, 5 și 6.	
Istoria intelectuală și istoria naturală a austerității	155
4. <i>Istoria intelectuală a unei idei periculoase, 1692-1942</i>	165
5. <i>Istoria intelectuală a unei idei periculoase, 1942-2012</i>	207
6. <i>Istoria naturală a austerității, 1914-2012</i>	275
Partea a treia. Concluzii	347
7. <i>Sfârșitul sistemului bancar, noi povești și o vreme a impozitării</i>	349
Post-scriptum 2014.	
Când vezi că te afli în iad, caută o cale de ieșire!	373

fost niciodată mai mici, iar inflația a fost înlocuită cu deflația. Om fi mândri, dar suntem mulțumiți?

Eu zic că ceea ce am construit în ultimii treizeci de ani este un paradis al creditorilor. Avem dobânzi reale pozitive, inflație mică, piețe deschise, syndicate puse la pământ și un stat în retragere, toate supravegheate de birocrăți care nu și-au obținut postul prin alegeri și de alte instituții nedemocratice având o singură țintă: menținerea în viață a paradisului creditorilor. Păi cum să primească o creștere de salariu angajatul mediu? Să ne mai mirăm că inegalitatea este în creștere? [...] Dacă rezultatul afumării cu ardei a debitorului este să-l înrobească în continuare și dacă pierderile creditorilor sunt mai mici decât costul întreținerii permanente a datoriei, atunci falimentul e o soluție eficientă, chiar morală.

Ironia profundă a zilelor noastre este aceea că azi social-democrații își freacă nervoși mâinile – și bine fac –, gândindu-se la clauzele de protecție a investitorilor din Tratatul transatlantic de investiții negociat cu SUA. Însă aceiași social-democrați cer să li se acorde băncilor creditoare exact aceleași protecții în raport cu europenii obișnuiți, fără să se gândească măcar o clipă la banii pe care acești europeni obișnuiți i-au dat sub formă de impozite pentru a plăti salvarea acelorași bănci de consecințele propriilor decizii. Situația e foarte anapoda când social-democrații cred că așa e în regulă. Eu unul zic că nu e. Și vă întreb: ce anume reprezentați, dacă aveți astfel de poziții? Cu toții suntem urmașii Rosei Luxemburg într-un fel sau altul, dar iată că trăim ziua în care social-democrații germani sunt coexecutori ai contractelor care țin în viață paradisul creditorilor. Chiar asta vreți să fiți?”³

Cornel Ban

Austeritatea

Istoria unei idei periculoase

³ <https://www.jacobinmag.com/2015/02/germany-austerity-blyth-speech-spd/>.

Pentru Jules

Ai pierdut pentru cartea aceasta la fel de multe ore cât am pierdut și eu, poate chiar mai multe. Nu aș fi putut să scriu această carte fără dragostea și sprijinul tău. Mulțumesc!

PREFAȚĂ

Austeritatea, o istorie personală

GENEZA ACESTEI cărți a fost oarecum neobișnuită. David McBride, de la Oxford University Press, mi-a trimis un e-mail în iulie 2010 și m-a întrebat dacă vreau să scriu o carte despre orientarea către austeritate a economiei politice. De ceva vreme aveam în minte ideea unei cărți intitulată „Sfârșitul lumii liberale”, dar nu mersesem prea departe. Propunerea lui Dave părea a fi un proiect alternativ care, parțial, era deja realizat. În definitiv, cineva trebuia să scrie o astfel de carte și, de vreme ce, așa cum spun bancherii, eu sunt „direct interesat” în acest caz, din motive pe care le voi dezvolta mai departe, am acceptat. La scurt timp după aceea, Geoffrey Kirkman, director adjunct la Watson Institute for International Studies din cadrul Universității Brown, unde sunt cadru didactic, m-a întrebat dacă nu aș vrea să fac și un scurt video. Am răspuns că da, aș vrea să fac ceva legat de această nouă carte pe care am acceptat să o scriu.

Ambele ocazii au apărut la scurt timp după ce G20 a dat publicității comunicatul său final la sfârșitul întrunirii de la Toronto, care a avut loc în iunie 2010. Acea întrunire a G20 a fost momentul când redescoperirea școlii economice keynesiene – care a influențat din 2009 reacția statului la criza financiară – a pregătit terenul pentru o interpretare mai ortodoxă și mai austeră, din punct de vedere economic, a evenimentelor. Comunicatul G20 propunea sfârșitul cheltuielilor de deflație, sub pretextul unei așa-numite

„consolidări a unei creșteri fiscale prietenoase”, o modalitate mai pompoasă de a spune „austeritate”.

Îmi amintesc cum mă gândeam pe atunci „că acest lucru e la fel de plauzibil ca un inorog cu o punguță de sare magică”. Așadar, atunci când mi-a fost oferită posibilitatea de a face un video, am avut impresia că a duce mai departe nonsensul „austerității ca direcție a dezvoltării” este alegerea potrivită. Videoclipul poate fi vizionat online, <http://www.youtube.com/watch?v=FmsjGys-VqA>.

O parte a muncii universitarilor este să vină cu idei și să predea. Cealaltă parte, poate cea mai importantă, e să joace rolul „Poliției Vrăjeli”. Misiunea noastră este aceea de a cerceta ideile și planurile propuse de părțile interesate pentru a rezolva problemele noastre colective și de a vedea dacă trec sau nu „testul adulmecării”. Ca direcție a dezvoltării și ca atitudine potrivită în perioada ce urmează unei crize financiare, austeritatea nu trece testul adulmecării. Argumentele oferite pentru necesitatea de a fi cu toții austeri nu trec testul adulmecării. Veți citi în această carte versiunea completă a motivelor. Versiunea scurtă s-a concretizat în acel videoclip. Când am realizat filmul, producătorul Joe Posner mi-a impus să concentrez ceea ce doream să spun despre acest subiect în cinci minute și jumătate. Odată făcut acest lucru, m-am întors la carte și m-am întrebat dacă mai am ceva de spus.

Ocazia de a detalia și de a spori argumentația, analiza academică, încă mai exista. Atât motivele în favoarea austerității la care ar fi bine să recurgem cu toții (am cheltuit prea mult etc.), cât și argumentele prezentate în favoarea presupuselor efecte pozitive ale austerității ca măsură adoptată – care favorizează drumul către creștere – sunt, după cum vom vedea, un mare nonsens periculos. Totuși, ele rămân ideile predominante din prezent. Când va apărea cartea, e posibil ca lucrurile să nu mai stea astfel, dar între timp aceste idei vor fi pricinuit un rău imens.

După cum vom vedea, motivele sunt, parțial, ideologice. Dar motivul pentru care aceste idei sunt atât de puternice are o natură

materială. Are de-a face cu modul în care o criză bancară ce a afectat cu precădere instituțiile „prea mari pentru a se prăbuși” din Statele Unite a devenit o criză bancară „prea mare pentru a o abandona” în Europa și cum acest lucru ne împinge pe toți pe drumul austerității. În cel mai bun caz, încă salvăm băncile pe care am început să le salvăm în 2008, mai ales în Europa. Datorită acestei cărți, am putut să-mi dau seama de ce idei atât de proaste rămân totuși, din motive deopotrivă ideologice și materiale, ideile predominante. Întorcându-mă la carte după ce am realizat materialul video, mi-am amintit însă de un motiv mult mai personal pentru care ar trebui să scriu această lucrare și care arată cât de greșită este măsura austerității.

M-am născut în Dundee, Scoția, în 1967, fiu al unui măcelar și al unui agente de televizoare închiriate (da, în acele vremuri televizoarele erau atât de scumpe, încât majoritatea oamenilor le închiriau). Mama a murit când eram foarte mic, iar eu am fost lăsat în grija bunicilor materni. Aș zice că am crescut mai degrabă în sărăcie, pentru că erau perioade când mă duceam la școală cu găuri în pantofi. Creșterea mea a fost, la propriu, destul de austeră. Venitul personal era asigurat de un cec din partea guvernului, adică o pensie de stat, plus ajutoarele sporadice venite de la tatăl meu, care era un muncitor manual. Am fost un copil crescut cu ajutoare sociale. Și sunt mândru de acest lucru.

Acum sunt profesor la o facultate din nord-estul Statelor Unite. Statistic, sunt un exemplu extrem de mobilitate socială intergenerațională, așa cum veți întâlni oriunde. Transformarea mea în cel care sunt acum a fost posibilă tocmai în virtutea aceluia lucru blamat în prezent că ar fi stat la baza crizei înseși: statul; mai exact, așa-numitul stat al bunăstării, scăpat de sub control, excesiv, paternalist. Această afirmație nu trece de testul adulmecării. Datorită sistemului britanic de ajutor social, deși sărăcăcios în comparație cu semenii săi europeni mai înstăriți, nu am răbdat niciodată de foame. Pensia bunicii mele și prânziurile gratuite de

la școală mi-au fost de ajutor. Întotdeauna am avut un acoperiș deasupra capului, datorită sistemului locuințelor sociale. Am mers la școli gratuite, care chiar au constituit trepte pentru mobilitatea celor care au primit aleatoriu, la loteria genetică, abilitățile necesare pentru a le urma.

Așadar, ceea ce mă deranjează la un nivel personal profund e faptul că, dacă austeritatea este văzută drept singura modalitate de a merge mai departe, atunci ea nu numai că este nedreaptă față de actuala generație de „muncitori care îi lasă baltă pe bancheri”, dar o versiune contemporană a copilului Mark Blyth s-ar putea să nu mai aibă nicio șansă.¹ Mobilitatea socială pe care societăți precum cea britanică și cea americană au considerat-o un bun convenit din anii 1950 până în anii 1980 și datorită căreia eu și alții ca mine existăm s-ar putea să fi ajuns într-un punct mort.² Rata șomajului în rândul tinerilor din țările dezvoltate a atins, în multe cazuri, niveluri-record. Politicile de austeritate nu au făcut decât să înrăutățească aceste probleme. Să limitezi ajutoarele sociale pretextând că favorizezi dezvoltarea și șansele este o falsitate jignitoare. Scopul cărții mele este de a ne reaminti cu toții acest lucru și, astfel, de a ne asigura că viitorul nu-i aparține doar unui număr mic de oameni deja privilegiați. Sincer, lumea ar avea nevoie de mai mulți copii crescuți cu ajutor social care să devină profesori. Îi face pe ceilalți să fie cinstiți.

Câteva vorbe și despre cartea în sine. Ea este concepută modular. Dacă doriți o perspectivă de ansamblu asupra a ceea ce e în joc în lupta cu austeritatea, e suficient să citiți capitolul 1. Dacă vreți să știți de ce trebuie să fim cu toții austeri și de ce un morman

¹ Cu privire la acest subiect, cartea lui Tony Judt, *Ill Fares the Land* (2010), este o lectură obligatorie.

² Isabel Sawhill și John E. Morton, „Economic Mobility: Is the American Dream Alive and Well?”, *Pew Charitable Trust*, 2009, Economic Mobility Project; Tom Hertz, „Understanding Mobility in America”, Washington DC, Center for American Progress, 26 aprilie 2006.

nenorocit de împrumuturi ipotecare în Statele Unite a sfârșit prin a dinamita economia europeană, citiți capitolele 2 și 3. Dacă vreți să aflați de unde vine ideea că austeritatea este o idee bună, citiți capitolele 4 și 5. Dacă vreți să știți de ce austeritatea este o idee atât de periculoasă, citiți – pe lângă ceea ce e scris în capitolele 2 și 3 – capitolul 6. Dacă vreți o perspectivă completă asupra dezordinii care domnește în lume și pentru care vi se cere să plătiți, citiți toată cartea.

Aș vrea acum să le mulțumesc numeroșilor oameni care au făcut posibilă această carte în forma ei finală, mult amânată. Mulțumiri speciale lui Cornel Ban pentru ajutorul său în privința Europei de Est și lui Oddny Helgadottir pentru ajutorul acordat în cazul Islandei. Pentru că au clarificat varianta americană a poveștii, mii de mulțumiri către David Wyss, Beth Ann Bovino, Bruce Chadwick și David Frenk. Pentru varianta europeană, mulțumiri speciale lui Peter Hall, Andrew Baker, Bill Blain, Martin Malone, Simon Tilford, Daniel Davies, David Lewis Baker, Douglas Borthwick, Erik Jones, Matthias Matthijs, Josef Hien, Jonathan Hopkin, Kathleen McNamara, Nicolas Jabko, Jonathan Kirshner, Sheri Berman, Martin Edwards, Gerald McDermott, Brigitte Young, Mark Vail, Wade Jacoby, Abe Newman, Cornelia Woll, Colin Hay, Vivien Schmidt, Stefan Olafson, Bill Janeway, Romano Prodi și Alfred Gussenbauer. Le datorez mulțumiri enorme lui Stephen Kinsella și Alex Gourevitch pentru că au identificat nonsensurile economice pe care le comiteam. Alte persoane care merită recunoștința mea în această privință sunt Dirk Bezemer și John Quiggin. Chris Lydon m-a ajutat să-mi găsesc tonul potrivit. Lorenzo Moretti m-a ajutat să stabilesc notele de subsol. Anthony Lopez m-a ajutat să găsesc ceea ce spusese deja alții. Alex Harris a găsit informații ca nimeni altul.

Vreau să mulțumesc Institutului Watson de la Universitatea Brown pentru ajutorul și sprijinul acordate și să-mi exprim recunoștința față de colegii mei de la Universitatea Brown pentru

că au oferit un mediu de lucru atât de favorabil. Vreau să mulțumesc Institute for New Economic Thinking pentru că a făcut posibilă cu adevărat o nouă gândire economică. Îi mulțumesc lui Joe Posner pentru că a fost producătorul filmului despre austeritate și lui Robin Varghese pentru că mi-a trimis informații pe care nu aş fi avut cum să le găesc. Din punct de vedere intelectual, două persoane mai degrabă contradictorii (una în raport cu cealaltă) sunt importante, Andrew Haldane – pe care încă nu l-am întâlnit – și Nassim Nicolas Taleb. Vă mulțumesc amândurora pentru că m-ați făcut să mă gândesc mai serios la lume. În fine, mulțumiri lui David McBride de la Oxford University Press pentru că a avut prezența de spirit să întrebe, să mă preseze din când în când și să mă lase în pace când era nevoie. Dar cel mai mult vă mulțumesc că nu v-ați pierdut încrederea. Cer iertare dacă am omis pe cineva. Așa cum a zis cândva un procuror klingonian despre dr. Leonard McCoy, aceasta vine cel mai probabil din combinația vârstei cu alcoolul.

Mark Blyth
South Boston, Massachusetts
decembrie 2012

I

Un abecedar despre austeritate, îndatorare și reprezentății moralizatoare

DE CE AUSTERITATE?

PE 5 august 2011, într-o vineri, s-a petrecut ceea ce era de neconceput din punct de vedere fiscal. Statele Unite ale Americii au pierdut ratingul triplu (AAA) atunci când acesta a fost devalorizat de agenția de cotare Standard & Poor's (S&P's). E o problemă destul de gravă, de vreme ce dolarul american reprezintă valuta de rezervă a lumii, ceea ce înseamnă (în principiu) că dolarul este considerat depozitul valoric pentru restul lumii; de fapt, toate mărfurile comercializabile, de pildă, sunt valorizate în raport cu dolarul, iar dolarul servește drept ancoră a sistemului monetar al lumii. În următoarea zi de luni, 8 august 2011, Dow Jones Industrial Average (DJIA) a pierdut 635 de puncte, a șasea cea mai gravă pierdere a sa. Totodată, peste Ocean, agitația pe piața europeană de obligațiuni care a început în Grecia în 2009 amenința acum să acapareze Italia și Spania, ducând la subminarea valutei europene unice și la punerea sub semnul întrebării a solvabilității întregului sistem bancar european. Între timp, Londra, unul dintre marile centre financiare ale lumii, se confrunta cu mișcări de stradă care s-au răspândit în tot orașul și apoi în toată țara.